

ԶԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱԽՍՏՈՍԻ ՄԷՋ

Գլուխ 2. — էջ 208, տող 20-22. արդ ղիւրին ինձ զկամս իմ կա-
տարիւ, զոր խոստացայն թագաւորին Պարսից Շապուհ — Նոյնպէս ունի
Պատկ. էջ 171, տող 11-13. կը պոսիս բայը. ուղղել « գիւրին է »:

Գլուխ 5. — էջ 210, տող 2-3. գիւրդ մեռաւ յերկրին իրաւա-
տանի յԱնդրէն բերդին ինք ինքեանք ձեռոք — Նոյնպէս ունի Պատկ.
էջ 172, տող 21-22, Հոս աստիւն փոփոխելի կէտն է « ինքն »: փխ.
ինք աշխարհիկ ձեւին. Երկրորդ՝ կրնանք առաջարկել « ինքեան » փխ.
ինքեանք. բայց Բուզանդի նման հեղինակներու համար այսպիսի ձեւ մը
չեկրելի է:

» — էջ 210, տող 12-13. ընդ սասանականին Շապուհ — Նոյնպէս
Պատկ. էջ 172, տող 29. ուղղել « Շապուհ »:

» — էջ 212, տող 17-18. երթ. տուեալ լիցի քեզ որ ինչ յինչնս
խնդրեցիր փոխանակաց քոց — Նոյնպէս Պատկ. էջ 174, տող 17-18: Ստու-
րալծեալ բառը անյարմար է անգլոյն. ուստի կը թուի թէ այստեղ փոքր
խանգարում մը կայ. փոխանակ բառէն վերջ ինկած է յօք. սեռ. հոլովով
բառ մը, որ թերեւս ըլլայ « վաստակ ». այսպէս ուրեմն բնագիրը նա-
խապէս ունէր « փոխանակ վաստակաց քոց »: Երկու բառերուն մէջ
եղած ակ մասը պատճառ եղած է չփոթու թեան եւ բառին վրայէն ցա-
կելու:

» — էջ 213, տող 5-7. Վա՛յ ինձ Արշակայ. այսպէս եւ այս, եւ
յայսմ չափու եւ այս անցք անցին ընդ իս: — Վննետիկ տպագրին՝ դի-
տողութեամբ բոլոր օրինակներուն մէջ ալ ուսորալծեալ բառին տեղ
դրուած է « այս ես ». այս փոփոխութիւնը, որ Վննետիկցոց կողմէ է,
քոլորովին առանց իրաւունքի է. Պատկ. էջ 175, տող 1, իրաւամբ
չընդունելով այս սրբագրութիւնը, կը նշանակէ « այս ես » բառ ձեռա-
գրին. թէեւ չի՛ յայտներ թէ ի՞նչպէս ունէր իր ձեռագիրը. Բառը
դարձնելով « այս ես », խօսքը այսպէս կը թարգմանուի. « Վա՛յ ինձ
Արշակիս, այս ես եմ, այս, այսչափ եւ այսպիսի անցքեր պատահեցան
ինձ »:

Գլուխ ԺԲ. — էջ 214, տող 22. Յաղագս Արմիսայ — Նոյնպէս
Պատկ. էջ 176, տող 14. ուղղել « Արձախայ », ինչպէս ունի տակի տու-
ղը « Հարկանէր զերկիրն Արձախայ »:

» — էջ 214, տող 24. գերէք զբազումս ի նոցանէն. եւ զմնացոր-
դացն առնոյր պանդոնդս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 176, տող 15-16.
պէտք է ուղղել « ի մնացորդացն », ինչպէս ունի՛ք յանի մը տող վերը.

էջ 214, տող 5 (= Պատկ. 175, 26), « եւ ի միացորդացն առնոյր պան-
զանդս » :

Գլուխ ԺԳ. — էջ 214, տող 9. զկողմ եւ այլ որ շուրջն էին զնո-
վաւ սահմանն զաւառքս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 177, տող 2-3, կը թուի
թէ սահմանն պէտք է ուղղել « սահմանօք »: Նախորդ « զնովաւ » բա-
ռին հետ պարառական կազմելու համար, կամ թէ արդեօք « սահմանք եւ
զաւառք » պէտք է հասկնալ:

Գլուխ ԺԶ. — էջ 216, տող 21. Յաղագս քաղաւորին Աղձնհաց —
Նոյնպէս է Պատկ. էջ 178, տող 5: Աղձնիք կը կապւի շալաստանի
չորս բոցելութիւններէն մէկը. այնպէս որ քաղաւորին հոս տէրտէր
սխալ է. վերագրելներու բնականուր ջանկին մէջ (էջ 186) այս բառին
տեղ կ'ըսուի « զաւառին »: Եւ այսպէս պէտք է դնել նաեւ հոս:

Գլուխ Ի. — էջ 218, տող 1-2. այլ քաջն զօրավարն սպարապետն
Հայոց լի էր քիմիւ մեծաւ — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 179, տող 11-12.
ուղղել ըստ սովորականին « քիմու »:

Գլուխ ԻԱ. — էջ 219, տող 2. եւ զօրկունս եւ զաղքատս հանգու-
ցանէր — Նոյնպէս Պատկ. էջ 180, տող 5, ուղղել « զօրկունս »: Բնա-
գրին մէջ ու տառը, ձեւի նմանութեան պատճառաւ չփոթուելով մի-
հետ, ու դարձած է աւ, որմէ յառաջացած է օ:

» — էջ 219, տող 8. Եւ յօրհնան սաստէր մեծապէս եւ զոր օրհնէր.
օրհնէր. եւ զոր անիծանէր. անիծեալ լինէին — Նոյնպէս Պատկ. էջ 180.
տող 10-11. Յօրհնան անյարմար է. աւելի ուղիղ է ձեռագրիւններէն մէկուն
« յանօրհնան » ընթերցումը, զոր պէտք է մօտենի բնագրին մէջ. Եր-
կորդ՝ բոլոր օրինակներն ալ շուրին երկրորդ օրհնէր ձեւը. այլ միայն
« եւ զոր օրհնէր եւ զոր անիծանէր... »: որ ի հարկէ սխալ է. իմաստն
կը հասկնուի որ խօսքը պակաս է. Վննետկեցիք սրբազրած են աւելցնե-
լով երկրորդ « օրհնէր » ձեւը. կրնար ասոր տեղ սակայն մտածուիլ նա-
եւ ըստ երկրորդին « օրհնեալ լինէր »: բայց երկու բառի կորուստը լի-
նելով աւելի ծանր, իրաւունք կուտանք Վննետկեցոց սրբազրութեան. քո-
վէ քով դրուած երկու նոյն բառերէն մէկը անշուշտ պիտի յապառուէր.
նոյն խիստ դիտմամբ, կարծելով թէ սխալ կրկնութիւն է:

» — էջ 219, տող 10-12. Եւ բազմացոյց զկարգս պաշտօնից յա-
մենայն տեղիս ի: խանութեանն ի սահմանացն Հայոց, եւ յամենայն գա-
ւառս կազոյց տեսուչս եպիսկոպոսս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 180, տող
11-12, ուղղել « սահմանացն », կազմելու համար սեռականով աւելա-
գրութիւն կամ յատկացուցիչ:

Գլուխ ԻԳ. — էջ 221, տող 3-4. Իսկ թագաւորն Պապ շեխոյ նմա-
ռչ լսէր. այլ եւ ընդդիմացեալ եւս մեծաւ թշնամանօք — Նոյնպէս Պատկ.
էջ 181, տող 27-28. յայտնապէս խանգարուած ձեւ մըն է շեխոյ բառը:

կրնանք թերեւս ուղղել « ասելոյ » ք. Անն Կընայ համարուիլ ենթակաց անորոշ դերբային, իբրեւ թէ սֆայը մահիկ, չէր ընծր անոր ըսելունը, Դիուխ ԻԻ. — էջ 222, տող 2-4, Իբրեւ յայտնի զայր ոչ մարթէր նմա առնել, կեղծաւորեղ կերպարանէր իբրեւ այն իթէ յուղղութիւն ինչ եկեալք է: — Նոյնպէս Պատկ. էջ 182, տող 19-21, Ուղղել « կեղծաւորեալ » և պատիւը ինկած է ե-ին վրայէն:

» — էջ 222, տող 12-15, Իսկ խորեւ զառաջինն բաղմնցոյց, ինչպէս թագաւորն յոտն կացեալ հոգանեալ... ի մէջ զեթին անցեալ, անասակ մատուցանել ատնն Աստուծոյ, Ներսիս յընթրիս անդ: — Նոյնպէս Պատկ. էջ 182, տող 27-29, բոգորովին... անհոգի, զոր, իթէ ջրն-ջնէր խօսքը աւելի կը պարզուի, ինչ աչնայէս կը թաղի թէ այս աւելորդ քառու բնասիրն մէջ մտցուած է յետին ժամանակի բարեպաշտ գրչի վը կողմէն, սլա զայրացած էր Պայի վարմունքին ղէմ, եւ, այլ զայրոյթը արտայայտելու համար, մտքակեղծութեամբ ներմուծել է մողովորական « զետիւնն անցնի » սծք, բնադիրը սքիտի քննեալը պարզապէս « ի մէջ անցեալ » իբր « մէջտեղ դաշտէ »:

» — էջ 223, տող 35, կանթեղիք վատկումք, եւ մեծպապաշնամբի եւ բապուտ յիշատակեալ դատարն յաղարկեցին: — Իսկայն եւ Պատկ. էջ 184, տող 8-9, Աստուածեալ բառը հայկ-բոտարանին « մեծպապաշնամբ » բառը սքիտի քյաթրա տք ամական է եւ հակառակը դարձան թիկան, ձեւով անյայտմար, ուստի նշխարեցիք է թէ բնադիրն ունէր « մեծաւ պաշտամար »:

Դիուխ ԻԻ. — էջ 224, տող 14, Ի սեղի դիւն՝ զոր կոչեն պթոռ Անանեայ: — Բոլոր ձեպագիրներն ալ աւելն « Նահատայ » ք, զոր վննեալ կեցիք պատշած են համարելք այսպէս վրիսեա Պատկ. էջ 184, տող 21 վր գրէ ըստ ձեռագրաց « Նահատայ » ք աւելցնելով ծանօթութեան մէջ « ինքեւս՝ Անահատայ ք Երեւե կուտունք թէ պրս. n a h i d՝ մեծպաշնամբն, Արուսեակի անաւնն, է, քրմէ ծրղղած է ձեւի Անահատը, ուստի ձեռագիրներուն « Նահատ ք, ձեւը ո՛չ, թէ, սխալ է, այլ նոր պարսկականին աւելի նուաւարիւմ ձեւալ:

» — էջ 224, տող 18-21, Խեղճեղին արքայ իր քաջանիւր լեւոնէ աշտը բացօթ ի տաքնջեան, ժամպա գլայնն Աստուծոյ զնեւրէս իբրեւ յամպըս յափշտակեալ: — Նոյնպէս... ք. Պատկ. էջ 184, տող 24-26, աստուածեալ քառք կը պատկանի « զնեւրեպ ք, ձեւին, ներսէն է, բր յափշտակեալ » ք ամպերու մէջ եւ ոչ թէ, ամպերն են որ յափշտակուած են, ուստի թիւը վրիսելով պէտք է գաթնել, « յափշտակեալ » ք արտադրողը կարծած է թէ « յափշտակեալ » ք բնականն է « յամպ ք, ձեւին, գւտաի իւր խելքով համաձայնեցուցել է Կրկնքը:

Դիուխ ԼԼ. — էջ 224, տող 18-19, որ Կորին ներսիս էր չինեալ զատն ամբաստան առանգուն զգուշութեան: — Նոյնպէս Պատկ. էջ 192,

տող 16-17. բոլոր եօթը օրինակներն ալ ունին և աւանդոցն և, ոչ կրր-
նայ յարմարութիլ տեղւոյն եւ իմաստին, այսպէս մտածելով. կոյսերը ա-
ւանդներ էին. եւ որովհետեւ կուսաւաստաններու մէջ կրնային աւանդ
յանդուգն մարդոց յարձակմանը ենթարկուիլ, այդ աւանդները զոյոյ եւ
ամուր պահելու համար, Ս. Ներսէս պարիսպներով պատեց այդ կուսաս-
տանները: Զգիտեմ թէ ի՞նչ մտածելով Վենետիկցիք փոխած են բոլոր
ձեռագրաց առանց բացառութեան ընդունած ձեւը, և զրած են այնպիսի
անծանօթ եւ անիմանալի բառ մը, զոր Հայկազեան բառարանն եւս չգիտէ:

» — էջ 236. տող 1-2. պարտք դէմ ընդ դէմ հարկանելով, եւ կամ
ափս հարկանելով, զմեռեալսն յուղարկէին: — Զեռագիրներէն վեցը ու-
նին ասիս անծանօթ ձեւը, իսկ մէկ ձեռագիրը միայն ունի և ծափս և:
Վենետիկի թէ ա. եւ թէ բ. տպագրութիւնները իրենք իրենցմէ ուղղած
են ափս, իսկ Պատկ. չհաւնելով ոտն ուղղութեան, պահած է վեց ձե-
ռագիրներուն ասիս ձեւը. էջ 193, տող 23: Ըստ իս ամէնէն աւելի
պատշաճը կը լինէր ընդունիլ մէկ ձեռագրի « ծափս » ձեւը, որ պարե-
րուն հետ ամէնէն աւելի յարմարող բառն է:

» — էջ 236, տող 3-4. Իսկ յաման Ներսիսի զտղթոսս բնաւ ամենեւ-
ւին ի մոյր ոչ տեսանէր ընդ ամենայն սահմանսն Հայոց: — Նոյնպէս
Պատկ. էջ 193, տող 24-25: Եթէ անձնական գերանուններէն մէկը ի-
նէր ենթական, կրնար քննուիլ բայց հոս ենթական ոչ բառն է, որուն
պակասութիւնը չառ զդալի է, ուստի պէտք է ենթադրել թէ ոչ բառն
յետոյ բնագրին մէջ կար ոչ, որ նախորդ բառին ո-ին պատճառաւ բն-
կած է չփոթութեամբ:

» — էջ 236, տող 14-16. Եւ յիշատակ սրբոց վկայից յաւուրս նորա
յամենայն տեղիս Հայոց մեծախումբ ժողովովք հանապազ պայծասանա-
յին: — Վենետիկի վեց օրինակներն ալ ստորագծեալ բառին տեղ ունե-
ցեր են ժողովք, զոր հրատարակչները տեղին անյարմար պահելով,
դարձուցեր են ժողովովք, թէ՛ ա. եւ թէ բ. տպագրութեան մէջ Պատկ.
էջ 193, տող 32-34 կը պահէ « ժողովք » բայց չի՛ յիշեր թէ ի՞նչ աւ-
նէր իւր ձեռագիրը, որմէ յայտնի կ'ըլլայ թէ այս եւս ունէր ժողովք
ընթերցուածը: Խնդիրն այն է որ վերի խօսքը կրնայ ուրիշ ձեւով ալ սրբա-
գրուիլ. ստոյգ է որ ժողովք ընթերցուածը պահելով խօսքը կը կաղայ, բայց
այդ կաղութիւնը կ'ը վերնայ եթէ յիշանակ ձեւը դարձնենք « ի յիշատակս
Ո՞րն է այս երկուքէն ընդունելին: Ամէն սրբագրութիւն ըստ կարելոյն որ-
եւիցէ պատճառաբանութեամբ բացատրուելու է, օրինակ քով քովի գրուած
երկու բառերու կամ տառերու քննութիւնը կամ յաւելումը, նման ստորու-
փոխանակութիւնը, տակի տողէն բառի մը վեր բարձրանալը, կամ վերի
տողէն տակը իջնալը եւն: Կա՞յ արդեօք հոս ալ այնպիսի տառական
պատճառաբանութիւն մը, որ մէկը կամ միւսը աւղարարչէր Դժբախ-
տաբար երկուքին համար ալ. « ի յիշատակ » բառին նախդիրին անկու-

մը կրնայ արդարանալ նախորդ շաղկապին ինն նմանութենէն՝ երկաթագիր գրութեան մէջ, և ժողովովք ու բառին մէջ ալ ով ձայնին անկուածը աւելի կրնայ արդարանալ՝ նախորդ ովին պատճառաւ: Միակ վճռական փաստը իմաստի լրութիւնն ու պատշաճութիւնն է. Վենետիկեցոց սրբապետութեամբ, սուրբերուն յիշատակն է որ կը պայծառանայ ժողովներով, մինչդեռ երկրորդ սրբապետութեամբ ժողովքներն են որ կը պայծառանան սուրբերու յիշատակին համար: Առաջին ձեւը աւելի բնական է, ուստի Վենետիկեցոց սրբապետութիւնը աւելի ընդունելի: Այս պարագային միակ քերականական սխալը՝ և յիշատակ չեղակի ենթակային յօշոակի և պայծառանային» քայ գրութիւնն է, որ կը վերնայ կամ յիշատակ զարծնելով և յիշատակք ու եւ կամ համարելով թէ հոս ալ Ռուզանդի թոյլտարելի անկանոնութեանց մէկունն հետ է գործելին:

« — էջ 236, տող 31-3. Եւ անարգեաց զպատիւ եկեղեցւոյ. (Եւ բազում ինչ կարդ եւ կանոնաց ուղղութեան յօրինուածոց՝ զոր եզ հայրապետն ներսէս) և, անցեալ զարձեալ ի մոտացոնս զամենայն կարդեայն տապալէր: — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 194, տող 12-15. Հոս երկու սխալ կայ. առաջինն այն որ մեր կողմէն փակագծի մէջ դրուած մասը քերականապէս չկրնար կապուիլ յաջորդ նախադասութեան հետ, ինչպէս պէտք էր տպագրին կէտադրութեան համեմատ: Երկրորդ այն որ « և » շաղկապով կապուած և բազում ինչ կարդ » ու և կանոնաց ուղղութեան յօրինուածոց » համագիրները համագիր չեն, քանի որ առաջինը ուղղական հօլով է, երկրորդը սեռական: Առաջին անյարմարութիւնը կ'ուղղուէր, եթէ փակագծէն անմիջապէս առաջ դրուած միջակէտը զարձնէինք ստոր, կամ աւելի լաւ քնջէինք, որով փակագծին մէջ եղած մասը կ'անցնէր նախորդին, եւ անկապակցութիւնը կը վերնար, առանց փակագծէն յետոյ եկող եւ շաղկապը քնջելու: Երկրորդ անյարմարութիւնը վերցնելու համար պէտք է կամ երեք սեռականներէն մէկը զարձնել ուղղական, մնացեալը համարելով աւելադրութիւն, եւ կամ ստորագծեալ եւ-ը քնջել, որով երեք սեռականներն ալ կը դասնային Վարդո բառին աւելադրութիւնները: Բայց որովհետեւ վերջինս աւելի մեծ փոփոխութիւնն է, քան և ուղղութե և (պատիւով) բառին վերջին տառը զարձնել և ի », ուստի մերժելով նախորդը կ'ընդունինք ա'յս միայն: Հետեւաբար խօսքը կը սրբապրենք ուրպէս, և եւ անարգեաց զպատիւ եկեղեցւոյ և բազում ինչ կարդ եւ կանոնաց ուղղութիւն յօրինուածոց՝ զոր եզ...»

« — էջ 237, տող 15-17. Զի յեւթն հոգայն զհինգն հասանէր յարքունիս, եւ զերկուսն միայն թողոյր երկուս հողս — Նոյն է Պատկ. էջ 194, տող 25-26. Աւելորդ է և երկուս հողս », զոր պէտք է քնջել:

Գլուխ ԼԲ. — էջ 238, տող 2-4. Եւ առաքէր հրեշտակս առ թագաւորն Յուդայ, եթէ Կեսարիաւ հետ՝ եւ տասն քաղաք մեր լեալ է. — Նոյնպէս Պատկ. էջ 195, տող 8-10. հետ աշխարհաբար է, ուստի եւ նա-

201. տող 20-21. ուղղել « զայնու » սովորական ձեւով:

» — էջ 245. տող 31-2. ապա եւ զմարդիկ գերութեանն որ ի Հայոցն էին թագաւորին Պարսից՝ յդէր ի պատերազմ ընդ իւր զօրսն — Պատկ. էջ 201. տող 23-25. տարբեր է հոս. « ապա եւ զմարդիկ գերութեանն որ ի Հայոցն էին՝ թագաւորն Պարսից յդէր ի պատերազմ ընդ իւր զօրսն »: — Զուսննալով ի ձեռնն վենետիկի Ա. տպագրութիւնը, չենք կրնար ստուգել թէ ո՛վ է փոփոխութիւն մտցնողը. Պատկանեանի ձեւը այնպէս պարզ է, որ ոչ մէկ բացատրութեան պէտք ունի. իսկ առաջին ձեւը պէտք է հասկնալ այսպէս. « իսկ այն գերիները՝ որ Պարսից թագաւորն ունէր Հայոցի, պատերազմի զրկեց իւր զօրքերուն հետ »: Եթէ հոս չեղոք բայ է ուրեմն եւ քաղաւորին ալ սեռական բնութեան խնդիր. իսկ եթէ հիմ բայը դնենք էական, այն ժամանակ պէտք է կ'ըլլայ փոխել « առ թագաւորին » եւ թարգմանել. « իսկ այն գերիները, որ Հայաստանէն էին Պարսից թագաւորին քով, զրկեց. »:

» — էջ 246. տող 3-4. Եւ իբրեւ եղին խառնորդի հրկոցունց զընդացն ընդ միմեանս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 201. տող 26-27. ուղղել « խառնուրդ »: ինչպէս եւ բոլոր այն վկայութեանց մէջ, զոր Հայկ. բառ. կը բերէ « խառնորդ » բառին տակ:

» — էջ 246 տող 17-18. Սակայն թագաւորին Պարսից բազում տրամութիւն լինէր յաղագս իւրոյ զօրացն կոստրածոյն: — Պատկ. էջ 202. տող 6-7 ունի կոստրածոյն. մնացեալը նոյն է. Պէտք է նախ ճշտել թէ երկու ընթերցումներէն ո՛րն է համաձայն ձեռագիրներուն. քանի որ երկուքն ալ կրնան տեղին յարմարիւ. Երկրորդ՝ իւրոյ դարձնել « իւրոց »՝ համաձայնեցնելու համար զօրաց յք. գոյականին:

» — էջ 246. տող 23-24. Եւ գնացեալք գային դէմ յանդիման յիւրեանց երկիրն արարեալ: — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 202. տող 10-11. Լեւոնեայ բառը քիչ մը անյարմար է. եթէ հասկնալ « զենք թէ իբր «իւրեանց դէմքը դէպի իրենց երկիրը դարձուցած կ'ուզային», այն ժամանակ կը պահանջուի նախ դիմել կամ զդիմել. եւ եթէ ոչ՝ գոնէ « իւրեանց երկրին », իբրեւ խնդիր յանդիման նախագրութեան: Լեւոնէն հաւանականն այն է որ պէտք է ջնջել « արարեալ »: Եւ կամ դարձնել այնպիսի անցեալ դերբայի մը, որ կարենար յարմարիլ « զնալ, գալ » բայերուն իմաստին. ինչպէս՝ խաղացեալ, աճապարեալ, փութացեալ եւն:

» — 216. տող 36-38. եւ Լեւոնեայն ունէր զնահապետութեան ազգին տանուտէրութեան պատուին: — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 202. տող 21-22. Ուղղել « պատիւն », իբր սեռի խնդիր:

» — էջ 247. տող 34-37. Լեւոնին թագաւորն արշակունիք. որք գիտէինն զմեզ ո՛վ է քաղկամ ուստի՝ էաք. || այլ զի դու քանզի չես արշակունի, գնա յաշխարհէս, եւ մի՛ մեռանիր ի ձեռաց իմոց: — Նոյնպէս Պատկ. էջ 203. տող 13-15. Պարզ կը նկատուի թէ երկգծիկին հետ խօսքը

կ'ընդհատուի եւ « առաջին թաղաւորքն արշակունիքն կը Ման առկախ Գծիկէն առաջ պիտի լինէր » ստորակէտ, որով յետոյ եկած խօսքերը ինչպէս են մինչեւ միջակէտը. կորսուած խօսքերուն իմաստը պիտի լինէր մօտաւորապէս « մեղ ընդունած էին սիրով, կը պատուէին մեզ եւն »:

» — 248, տող 35-36. Ի հաստատուն երիվարէն եւ յաւապագին վառելոյն յանշարժ սպասակներէն: — Բոլոր ձեռագիրներն ալ ունին « յապագէն », ուղղութիւնը Վենետիկացոցն է, զոր փ'ընդունի եւ Պատկ. էջ 204, տող 9:

» — էջ 249, տող 18-21. որդիքն Մանուէլի յարձակեցան. « ապա նաեւ զարքայն ինքն իսկ Մանուէլ աղաղակէր զինի որդւոցն իւրոց, եւ ասէր. Ա՛յ մի լինիք տիրածպանութիւնս: — Նոյնպէս ունի Պատկ. էջ 204, տող 24-27. Իսկ բոլոր երկու հիմնական նշանակութիւնն ունի. 1. կը նշանակէ « բայց, սակայն ». այս պարագային կը գրուի խօսքին սկիզբը եւ կը կազմէ նախորդ հակոսական խօսքի մը հակառակը, ինչպէս, Դու չես կրնար, իսկ ես կրնամ. Դու ոռւս ետ, իսկ ես Հայ: 2. կը նշանակէ « անգամ, նաեւ, մինչեւ իսկ, ա՛յ ». այս պարագային կը գրուի շեշտել ուղուած բառէ մը ետքը եւ կը հաստատէ ու կ'աւելցնէ նախորդ խօսքին իմաստը. Օր, Կարնոյ օգը շատ ցուրտ է, հոն Մայիսին իսկ կը ձիւնէ: Արդ՝ վերի խօսքին մէջ իսկ թէն գրուած է 'հնթակայն ետք, բայց հակառակ նախադասութիւն մը կը կազմէ. Մանուէլի որդիքը կը յարձակին Վարազդատի վրայ՝ սպաննելու համար զայն. բայց Մանուէլ անոնց ետեւէն կը պոռայ եւ չի թողուր սպաննել: Ըստ այսմ ինքն իսկ պէտք է տեղափոխել եւ դարձնել « իսկ ինքն »:

» — էջ 249, տող 30-32. Գայր հասանէր Համալուսպեան սեպուհ մ'ի մամիկոնեան տոհմէն: — Նոյնպէս ունի Պատկ. էջ 204, տող 33-34: Ապաթարցի դործածութիւնը հնարովի բան է, անծանօթ հինքուն, ուղղել մի, որուն վերջատարն անկու մը յաջորդ նախորդին պատճառաւ է:

» — էջ 250, տող 18-19. գայր Դանուն ոմն գաւնապէս ապարարացըն գնդին մանուէլեան զօրացն: — Նոյնպէս ունի Պատկ. էջ 205, տող 19-20. Եթէ ձեռագիրներէն հինգը ունեցեր են « գամապետս պրակուացն », իսկ երկուքը « գամապետս պրակացուացն », ուղղութիւնը Վենետիկացոցն է, զոր Պատկ. եւս ընդունած է:

» — էջ 251, տող 24-25. անուն երիցուն՝ Արշակ, եւ կրտսերուն՝ Վաղարշակ — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 206, տող 18-19: Կրտսերու հոլովում չունինք զօրախաւար, ուղղուած է նախորդ երկուքէն ձեռն. ուղղել պէտք է « կրտսերոյն »:

» — էջ 251, տող 31-32. եւ կամեցաւ թիկունս արմուկ զարքայն Յունաց: — Նոյնպէս Պատկ. էջ 206, տող 24-25: Մինչեւ հոս կը պատմէր Բուզանդ թէ ինչպէս Մանուէլ վանեցով Վարազդատը Յունաց եր-

կիրը, դէմ գործեց Յունաց կայսեր, բայց յետոյ մտածելով թէ պէտք է անպատճառ երկուքէն մէկը (Յոյն եւ Պարսիկ) օգնական աւանդալ, ուստի դիմեց... Յաջորդ ԼԸ. Ղլխին մէջ մանրամասն կը պատմուի թէ ինչպէս Մանուէլ դիմեց Պարսից, թէ ինչպէս նոցա հարկատուութեան տակ զնեւով երկիրը, 100,000 զօրք ստացաւ իբրեւ օգնական եւն. Յունացմէ բաժանումը այստեղ կատարեալ է. ուստի վերի նախագահութեան մէջ յունաց բաժը զուտ պատահական սխալ է, արդիւնք անուշագրութեան, հակառակ պատմական դէպքերուն: Պէտք է ուղղել « Պարսից »:

Գլուխ ԼԸ. — էջ 252, տող 33. սամոյր ւ՛՛ եւ զգլխոյ պատիւ. գարգմանակ սակի արծաթ, ու ի պատիւ զխոյ ի վերայ գաղաթանն... — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 207, տող 20-21. հատուածը կրած է յետին ժամանակներու լեզուի ազդեցութիւնը. ապաթարցին տեղ զնել ի եւ ու յետին ձեւը դարձնել եւ:

» — էջ 253, տող 6-7. եւ սրահակս մեծամեծ եւ կազուտակ երկ՝ աւ դոյն հովանոցս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 207, տող 24-25. անշուշտ մեծամեծ չի պատկանիր հովանոցին, որովհետեւ այս պարագային շաղկապը պէտք էր կա՛մ կրկնուէր եւ կամ մէկ բառ յետոյ դրուէր. մեծամեծ կը պատկանի սրահակին, ուստի ուղղել « մեծամեծ »:

» — էջ 253, տող 15-16. եւ յորժամ անսանէին զմեծարանս եւ զսէր թագաւորին Պարսիցս — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 207, տող 32-33. եթը ձեռագիրներէն հինգը ատորագծեալ բառին տեղ ունին զմեծարանս, մէկը զմեծամեծսն, իսկ միւսը չէ նշանակուած թի ի՛նչ ունի. ուղղութիւնը՝ որ վենետիկացոց կողմէն է, շատ իրաւացի է. եւ կը հիմնուի « զմեծարանս » ձեւին վրայ, ուր ք եւ ՚ չփոթուած են երկաթագիր գրութեան մէջ երկուքին չափազանց նմանութեան պատճառաւ:

» — էջ 253, տող 22-24. Սոյնպէս եւ մարզպանին Սուրենայ հաս եւ կօշիկս եւ զպիտոյս զոռնկացն — Նոյնպէս Պատկ. էջ 208, տող 4-5. բոլոր ձեռագիրները ունեցեր են զպիտոյս ոռնկացն, զոր վենետիկացիք սրբագրած են այսպէս. ըստ իս երկրորդ զ նախդիրը աւելորդ է եւ պէտք է ուղղել միայն զպիտոյս ոռնկացն. և տառը չփոթել գի հետ՝ շատ դժուար է. բայց միեւնոյն տառը, երկու անգամ գրել շատ դիւրին եւ սովորական է. հմտ. նոյն դէպքը, էջ 74, տող 31-35 քթանչելիսս եւ հկեղեցիսս:

» — էջ 254, տող 7-13. Եւ իբրեւ ալ հնարս ինչ ոչ կարէր գտանել զուրո նենգութեանցն առ Պարսիկս, ընդ որ մտցէ, ապա խորհեցաւ նա ընդ միտս իւր զնենգութիւն չար, եւ կեղծաւորութեամբ իւրով զգործ իւր յառաջադրոյս Զի իբրեւ նա յեզաւ ի միամտութիւն՝ զօրավարին Մանուէլի, սկսաւ նախ հպատակութեամբ զմիտսն զողանալ — Պատկ. էջ 208, տող 19-24 կեղծաւորութեամբ. փոխադրել նոյն է, հատուածին երկրորդ մասը կը կազաւ. Բուզանդ կը պատմէ թէ Միտրաժան տեսնելով

Մանուէլի փառքը, նախանձեցատ եւ ուղեց տապալել, թայց երբ անտառ քր չկրնար խաբել Պարսիկները, դարձաւ Մանուէլին ահա երբ կոթնեցաւ անոր միամտութիւնը վրայ, սկսաւ նախ անոր խելքը դարձնել ու երբ արդէն միաւ մտութեանը վրայ կոթնեք է, կը նշանակէ թէ արդէն զայն համոզած վերջապատ է, եւ նոր համոզել սկսելու պէտք չկայ, այս պարագային մնա յնցմը ձեռն յարմար է եւ պէտք է ասոր տեղ գրուի այնպիսի բառ մը, որ համոզել սկսելու նախապատրաստութիւնը հնթադրէ։ Ըստ իմ ուղարկել անայեցաւ, որ թէ՛ այս պայմանին կը յարմարի, թէ՛ չարքորք ա՛ր միամտութիւն խնդրին։ Զեռագրաց մէջ բաները անասարակ այնպէս գրուած են որ անշատ մեծ զգուշացնելու անհրաժեշտ է, եւ յերբ «նայեցաւ» ուղղութիւնը կ'անուշարկենք, այս միայն տպագրին համար է եւ ոչ թէ ձեռագրին։

» — էջ 254, տող 22-23, արդ զուէ գիտ, տես խոյնեաց ընդ միտքս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 208, տող 30-31, զուէ գիտ աշխարհաբարի ազգեցունքեան արգիւնքն է, Բուզանդի բնագիրը պիտի ունենար «զուէ գիտեա՛ր»։

» — էջ 255, տող 12-13, Եւ ինքն Մանուէլ, Հայոց գղունդն կազմէր — Նոյնպէս Պատկ. էջ 209, տող 16, երբ յատկացուցիչը նախադաս է, նախգիրը պէտք է որ առաջ անցնի, ուստի կը կարծեմ թէ բառերու տեղափոխութիւն կայ հոս, պէտք է ուղղել, «գղունդն Հայոց»։

Գլուխ ԽԱ. — էջ 257, տող 1-2, Եւ էստ զկողմն մի գերկիթն Հայոց — Նոյնպէս Պատկ. էջ 210, տող 23-24, գերկիթն Հայոց ամբողջ Հայոց երկիրը կ'ենթադրէ, թայց քանի որ միայն մէկ մասն է գրուուած, ուստի պէտք է փոխել «գերկիթն Հայոց»։

» — Գլուխ ԽԲ. — էջ 257, տող 15-19, Եկին տպաւ Եւ մնացորդք ի տանէն Սիւնեաց պատանեակ երեք մնացեալք ի կոտորածէն Պարսից աստղորավարն Հայոց Մանուէլ, Եւ անուանք նոցա միւսունն Բարիկ, Եւ միւսունն Սամ, միւսունն Վաղինակ — Առաջին սխալը դերբին է «ուղղել» և պատանեակք։ Երկրորդին համար այս պէտք է դրանել թէ՛ անուանեալ թուելու ժամանակ մէկը չիղած միւսին կարելի չէ անցնիլ, ուստի պարզ է որ առաջին միւսունն ձեռք պէտք է ուղղել «միւսունն»։ Վերջին խնդրական քառին տեղ ձեռագիրներէն մէկը ունի միոյն, բայց Պատկ. էջ 244, տող 9-12 որ նոյն ձեռք է, միայն միւսունն բառին անդ ունի «միւսունն» արդեօք իրմէ՞ սրբագրելով, թէ ընդհակառակը Վանեակն Բ. տպագրութիւնն է որ այս պարագային տպագրական սխալ մը գործած է։

Գլուխ ԽԴ. — էջ 258, տող 27-28, միայն անձամբ անոն անուոյ Եւ ինքեան միայն կատարել ջանայր — Նոյնպէս Պատկ. էջ 242, տող 13-14, ուղղել «ինքեամբ»։ Համաձայն «ձեռք գործարարին» «Մերոյ» ժամ կ'ուղղէ որ առանց մնացեալ Պարսիկ զօրավարներու, օգնութեան, իսկ միայն իր ձեռքով պատերազմի գործը վերջացնելը եւ միայն ինքը չանէր յաղթականի անունը։

» — էջ 259, տող 13-24, Բուզանդ կը կոտորէ թէ ինչպէս ձեռքս.

ժանի դունդը կը դիմէր Բագրեւանդ. դունդը պարտաւոր էր անցնել Եղջերք կոչուած լեռներուն քովէն. ճամբան պատահեցան քանի մը ճամբորդներ. Մերութան հարցուց անոնց թէ Բագրեւանդի ճամբան ո՞րն է. ուղեւորները պատասխանեցին. «ճանապարհ ընդ Եղջերս է ու Ասոր վրայ, Վ'ըսէ Բուղանդ, Մերութան նեղացաւ, եւ հրաման տուա՛ւ քաշել ճամբորդները եւ չարաչար ծեծել: Չկրնար ըլլալ որ ուղեւորներուն այս պատասխանը, եթէ միայն ճամբան կը յայտնէր, պատճառ դառնար Մերութանի բարկանալուն եւ դանդ ծեծել հրամայելուն. այլ անպատճառ պէտք է որ այս խօսքը բառախաղ մը պարունակէ: Իրօք խումբ մը լեռներու մէջ եղջիր, եղջիւրաւոր ձեւը ժողովրդական բացատրութեամբ էր նշանակէ՛ւ կաւատ. անհուսաւարիմ կ'ըն ունեցող եւն ու եւ հոս ալ անհուշաւ նոյն իմաստով պէտք է հասկնալ (Այս բացատրութիւնը բերանացի հաղորդած է ինձ Գեորգ. Մէնէվիչեան. 1898 թուականին, յուլիս 10/22 ուր. Վեննա եղած ժամանակ):

« — էջ 259, տող 31-32. Վասն զի յԱստուծոյ այնպէս իմն եղեւ իրաւունք պատրաստութեան Հայոց գնդին — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 213, տող 6-7, իրաւունք տեղին շատ անյարմար է. կը պահանջուի բառ մը, որ նշանակէ «տարթ», պարագայ, գիպուած եւն. թերեւս «իրք» ?

« — էջ 260, տող 25-26. Այլ յորժամ զտիկինն ամենայն աղախնիւն իւրեանց յուղարկեցին յամուրն — Պատկ. էջ 213, տող 33-33 ունի « աղխիւն » երկուքէն մէկը տղազրական սխալ ըլլալով է. երկրորդը ուղիւ կը թուի:

« — էջ 261, տող 25-26. Իսկ յորժամ դայն լոէր Մերութանն անդէն վաղվաղակի նիզակ առեալ, յառաջ իաղապեալ, ախոյեան ելանէր Մանուէլն — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 214, տող 24-26: Վերը արդէն պատմուած էր թէ ինչպէս Բարիկ եւ Մանուէլ զտան ծպտեալ Մերութանը, եւ Մանուէլ մեղաւարտութեան հրաւիրեց զայն: Նոր հատուածը կը խօսի Մերութանի վրայ, թէ այս ալ նիզակը առնելով պատրաստուեցաւ գիմաղբել Մանուէլին. ուստի անյարմար է երկրորդ անգամ կրկնել թէ « ախոյեան ելանէր Մանուէլն »: անյարմարութիւնը կը վերնայ մէջտեղէն, եթէ Մանուէլն դարձեմք « Մանուէլին »: եւ այն ժամանակ խօսքը կ'ստանայ իր բնական ընթացքը, որուն շարունակութիւնն է Մերութանի պարտութիւնը եւ մահը:

« — էջ 262, տող 7. առ ափն Եփրատ գետովն — Նոյնպէս Պատկ. էջ 215, տող 4-5. հայերէնի ծանօթ ջրէնքներուն չի հպատակիր, պատահական սխալ մը, զոր պէտք է ուղղել ըստ իմաստին « գետոյն »:

« — էջ 262, տող 9-10. Եւ նշանակիր մի ի Մերութանայ իբրեւ մտեալ զԱրտաւազդն, յընչացք երաց — Նոյնպէս Պատկ. էջ 215, տող 6-7. ուղղել « լընչաց »: քանի որ յը, նախըրիւ հայցական է: Կրնայ նրկաառել նաեւ ի Մերութանայ, որ աւելի վայելուչ ձեւ մը կ'ստանար,

եթէ ուղղուէր « Մերութանայ »:

» — էջ 262, տու. 14-15. Եւ կարանէ ի կարան թափ հանեալ զնեւորն ցաւնաբ ընկենոյր զնաւ — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 215, տող 10-11: Կէտադրութեան պակասութիւնը, ցաւնաբ բառին կրկին նշանակութիւնները, միանգամայն նետահարութեան արուեստին քիչ ծանօթ ըլլալնիս պատճառ են որ խօսքին իմաստը պարզ չէ մեզ համար: Կրնայ ըլլալ որ ցաւնաբ հոս « գետին » նշանակութեամբ գործածուած ըլլայ, այն ժամանակ պէտք էր ուղղել « ի ցամաք » եւ կէտադրել « ... թափ հանեալ զնեւորն » ի ցամաք ընկենոյր զնաւ », այսինքն « դուրս հանելով նեւոր՝ զայն գետին կը փռէր »: Բայց ցաւնաբ բառը պարզ գետին մտքով, առանց ջրի հակադրութեան գործածել կարծեմ թէ անյարմար է. եւ չկայ գոնէ Հայկ. Բառ. ի յիշած վկայութեանց մէջ: Ուստի կրնամք մտածել որ ցաւնաբ հոս գործածուած ըլլայ պարզապէս « չոր » նշանակութեամբ, իբր ածական նետին. այն ժամանակ ի նախդիրը աւելցնելու պէտք չկայ. միայն պէտք է կէտադրել « թափ հանեալ զնեւորն ցամաք՝ ընկենոյր զնաւ », իբր թէ նեւոր այնպէս արագութեամբ ծակեր անցեր, էր. որ բոլորովին չոր գութն էր ելեր, ինչ որ թերեւս նետահարութեան արուեստին մէջ առանձին ճարտիկութիւն կը պահանջէր: Բայց դժբախտաբար ծանօթ չլինելով այս արուեստին չինք կրնար վճռական բան մը ըսել:

» — էջ 262, տող 24-25. Վասն զի արմուղ ի քերտվարժ ձիոյ հեծեալ էին երկոքին: — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 215, տող 18-19: Հեծանիդ բայը կը պահանջէ նախդրել հայց. կամ ներք. խնդիր, ի ձիոյ բացառական է. ուստի կ'ենթադրեմ թէ բնագիրը սենէր ըստ պանոնի « ի թերաւարժ ձիս »: Եւ ձայնը տառերու նմանութեան պատճառաւ չփոխուելով դ-ի հետ՝ կարդացուած է նախ ձիո, որուն վրայ յետոյ աւելցած է յ:

Գլուխ ԽԴ. — էջ 264, տող 2-3. Եւ մեծապէս արարեալ զհարսանիսն ամենայն երկիրն Հայոց, ցնծացեալք խնդացեալք էին ընդ այն մեծ խնդութիւն ուրախութեանն: — Պատկ. էջ 216, տող 16-18 չորնի այն, մնացեալը նոյն է. Այս խօսքին մէջ կէտադրութիւնը սխալ է. անշուշտ Հայոց ամբողջ երկիրը չէ որ Արշակի եւ Վաղարշակի հարսանիքը կատարեց, այլ ամբողջ Հայոց երկիրն էր որ ցնծացաւ ուրախացաւ այն մեծ ուրախութեան վրայ. համա. տակը « Եւ ընդ այն եւս ցնծացեալ առնէին մեծապէս ուրախութիւն եւ ցնծութիւն ամենայն երկիրն Հայոց »: Հետեւաբար հատուածը պէտք է կէտարիւր յայտնուի, « եւ մեծապէս արարեալ զհարսանիսն, ամենայն երկիրն Հայոց ցնծացեալք եւն »:

Դ. ԳԻՐԳ

(Վեցերորդ Դպրութիւն)

Յանկ. — էջ 267, տող 4-6. զի կիս ազգին Հայոց թագաւորեալ Արշակ Կրամանաւ թագաւորին Յունաց, եւ կիս ազգին թագաւորեալ Խոսրով: — Աոոր համեմատ է նաեւ էջ 269, մասնաւոր վերնագիրը Եոյնպէս է Պատկ. էջ 219, տող 4-6 եւ էջ 221: Ուղղել « ի կէս » նախդիրին անկումը կրնայ պատահած քլլալ Զի եւ Եի ձեւերուն վերջատառներուն նմանութեան պատճառաւ:

» — էջ 267, տող 21. Յաղագս Արաթայ եպիսկոպոսին Բարեկացոյց, — Եոյնպէս Պատկ. էջ 219, տող 17: Բարեկ գաւառ մը շուներք Հայաստանի մէջ. էջ 274 (Պատկ. 225) նոյն գլխին մասնաւոր վերնագիրը ունի « Յաղագս Արաթայ եպիսկոպոսին Բասենոյ » ինչպէս որ նոյն գլխին ընթացքին մէջ ալ կ'ըսուի « Արաթ եպիսկոպոս Բասենոյ »: առոնցմէ կը հետեւի թէ ընդհանուր վերնագրին սոյն ձեւն ալ պէտք է ուղղել « Բասենացոյ »:

» — էջ 268, տող 6. Յաղագս Արշարունայ եպիսկոպոսի — Եոյնպէս Պատկ. էջ 219, տող 27: էջ 279 (Պատկ. 229) նոյն ԺԻ. գլխին մէջ կը կարգանք. « Յաղագս Ահարոնի եպիսկոպոսի Էր զայնու ժամանակաւ Ահարոն եպիսկոպոս... »: Ասկէ կը հետեւի թէ Արշարունայ տաճարինակ ձեւն ալ սխալ ընթերցուած մըն է փխ. « Ահարոնի »:

» — էջ 268, տող 11-13 կամ Պատկ. էջ 220, տող 3-4. Փաւստոսի սա հատուածը թէ « Ստորոտ ամենայն պատմութեանց յաղագս իմ տեղեկութեան, որք միանգամ զմատենան ընթեռնոյց, տունք տասն՝ համալրական թուօք »: մինչեւ հիմայ այնպէս կը հասկցուէր թէ Փաւստոս ամբողջ պատմութենէն վերջ՝ իր վրայ տասը տուն տեղեկութիւն պիտի տայ: Բայց որովհետեւ այնչափ տեղեկութիւն չկայ, այլ միայն երկու տուն: կը կարծուէր թէ կորսուած էին այն տասը տուները:

Վերջերս ազգային բանասէր մը սոյն հատուածին միաքն այսպէս կը մեկնէր. « Բոլոր այս պատմութիւններուն տակ՝ որ իմ վրաս տեղեկութիւններ կը պարունակեն, պիտի գտնես տասը տուն եւս »: Սակայն այս մեկնութիւնը շատ յարմար չէր:

Արդեօք աւելի լաւ չէ՞ կարգալ « Ստորոտ ամենայն պատմութեանց եւ յաղագս իմ տեղեկութեան... »: այսինքն, բոլոր այս պատմութիւններուն եւ իմ վրաս տեղեկութեան տակ՝ պիտի գտնես նաեւ տասը տուն:

Արդարեւ այս ընթերցումը շատ լաւ կը համահայնի որովհետեւ բոլոր պատմութիւններէն վերջ կը գտնենք երկու տուն տեղեկութիւն:

մին Փաւստոսի եւ Զորթի, իսկ միւսը Փաւստոսի եղբոր՝ Առաստոմի վերայ, իսկ ասոնցմէ վերջ նաեւ տասը տուն (է—ԺԶ) ուրիշ եղբայրացուներու վրայ:

Գլուխ Ա. — էջ 269, տող 13-15. Ապա յետ մահուն Մանուէլի զօրավարին Հայոց ոչ իմի կարաց հաստատել ի վերայ աշխարհի քաղաքաւորութեանն Արշակայ — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 224, տող 10-11. ենթակայ չկայ խօսքին մէջ. ձեռագիրներէն մէկը ունի «Թաղաւորութեանն» եւ այս է հիմնական՝ որ սխալմամբ՝ նախորդ աշխարհի բառին սեռական լինելուն պատճառաւ, ինք ալ զարմեր է սեռական:

» — էջ 270, տող 8-12. Իբրեւ նաեւ Արշակ արքայ զնոսա՝ մերժեցաւ տեղի եւ չօգաւ գնաց ի սահմանս Յունաց. եւ էին թիկունք Յունացի քաղաքաւորին Հայոց. եւ Խոսրովո՝ թագաւորն Պարսից, եւ Այսպէս է եւ Պատկ. էջ 221-222, բայց տարագծեալ մասը սխալ համարելով կ'ուզէ ուղղել՝ «Արշակայ» թագաւորն Յունաց ու Սակայն իրօք ամենեւին պէտք չկայ այսպիսի փոփոխութեան. ք էին թիկունք Նոյնպէս է «նոքա» եւ որ իբրեւ անձնական դերանուն ջնջուած է. իսկ «նոքա» կը ներկայացնէ «Յունաց» բառը, որ ճիշտ նոյն տեղը գործածուած է. այնպէս որ խօսքին ամբողջական ձեւը հետեւեալն է. «... գնաց ի սահմանս Յունաց. եւ էին սոքա թիկունք Արշակայ եւն»:

» — էջ 270, տող 16-18. Ապա զեսպանք եւ հրեշտակք երկուք թաւորացն, Յունացն եւ Պարսից, միմեանց առ միմեանս հրիմուռէիլն, Նոյնպէս Պատկ. էջ 222, տող 5-7. ուղղել «ի միմեանց» ու եթէ «միմեանց առ միմեանս» առանձին ոճ մը չէ, առանց նախդիրի, ինչ գիշերի եւն:

» — էջ 270, տող 26-29. ապա եւ ընդ նոսա կրծիլ քանդակաւոր, աղքատացուցանել, ի մէջ արկանել ի ծառայութիւն, զի մի՛ կարացնել ի մէջ մեր ամբառնալ զգլուխս — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 222, տող 14-16. «արկանել ի մէջ ի ծառայութիւն» ոճ մը անմիտ է եւ գոյութիւն չունի. ի մէջ բառը պէտք է ուղղել «ի մեզ» որով խօսքը կ'ուղղուի եւ կ'ստանայ իւր բնական իմաստը. «ի մեզ արկանել ի ծառայութիւն» — մեզ ծառայեցնել ու:

» — էջ 270, տող 36. Բայց սակայն երկոյեան թագաւորսն Հայոց՝ Արշակ եւ Խոսրով, որ Սիւնքն գաւառին մնացին թագաւորութեանն Հայոց... — Նոյնպէս Պատկ. էջ 222, տող 22-23. անպատճառ չփոփոխած է խօսքը եւ կամ պակասաւոր, զոր չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս պէտք է ուղղել կամ լրացնել:

Գլուխ Ե. — էջ 273, տող 3. Էր առ այնմ ժամանակաւ Փաւստոս եւ պիսկոպոս — Նոյնպէս Պատկ. էջ 224, տող 10. ուղղել «այնու»:

» — էջ 273, տող 2-3. եկ զիպեցաւ սմա օտար քաւսանի մի աշխարհական — Պատկ. էջ 226, տող 2 ունի ուղիղ ձեւը «եկն»:

» — էջ 275, տող 5-6. Լուսացեալ զսերս իւր օծեալ մեծակալ, վարսակալ եղեալ ի զլուխ իւր — Նոյնպէս Պատկ. էջ 226, տող 4-5: Մեծակալ և մօտեցած և նշանակու թիւնն ունի եւ հոս բոլորովին անյարմար է. տեղը եւ օծեալ բառին առնթեալ գրութիւնը կը պահանջէ ուղղել և մարմնալ » որ կը նշանակէ « չփած, օծած, իւղով տրորած » բառը լինելով հազուադէպ առ հեւ եւ անհասկանալի մնալով գրչադրին՝ համարուած է մեծակալ:

Գլուխ Ժ. — էջ 277, տող 23-25. ... զանձն իւր կրթէր յագահութեան, որում ծարաւեալ պասսակալ փափաքէր, սակայն միմանեւս այն էին նորա — Նոյնպէս է Պատկ. էջ 228, տող 7-8, թէեւ իւր ձեռագիրը ունի միմանեւս ընթերցուածը: Ինչս բառին վրայ հմտաւ իմ Արմատական բառարանը (տպագրելի):

» — էջ 277, տող 25-26. ի չորս անկեալ յոտս եւ ի ձեռս սողէր — Նոյնպէս Պատկ. էջ 228, տող 8-9. ուղղել և ի չորսս:

» — էջ 278, տող 6-7. Այսպիսի էր այրս Յահանս ասպնալ յըրմդութեան եւ յագահութեան — Սոյն անհասկանալի բառին տեղ Պատկ. էջ 228, տող 17-18 ունի « կասպեալ » արդեօք վենեսիկի տիպը պարզ տպագրական սխալ մըն է, որ չէ նկատուած էջ 294 վերպակնեբու ծանկին մէջ թէ Պատկանեանի կողմէ կըլած արագգրութիւն մը:

Գլուխ ԺԶ. — էջ 280, տող 26-27. զօրէնս կրամոյ թոչնոց բնակեալ էին սօքա ի ծագս վիմաց, ի սօքս քարանձաւաց. էջ 281, տող 24-25՝ Անպէն բնակեալ ընդ ծագս վիմացն. տող 27՝ ի նոյն ծագս էր բնակեալ: Նոյնպէս են Պատկ. էջ 230, տող 23-24, էջ 231, տող 17 եւ 19. առաջին անգամ ձեռագիրներէն կրկուքը ունին ի ծակս, երկրորդ անգամ մէկը ընդ ծակս. պէտք է այսպէս ուղղել բոլորն ալ. ասոր ապա: այց է նախ « ի սօքս քարանձաւաց » հոմանիշը, եւ կրկրորդ որ այլուր չենք պատահած « ծագ վիմի » ձեւ մը, բայց « ծակ վիմաց » տես Հայկ. բառ. « ծակ ». մասնաւորապէս « ծակամուտ »: լրբութիւն սրտի քոյ արար զքեզ ծակամուտ վիմաց. Երեմ. ԽԺ. 16. ծակամուտ լեռնակեցիկի կղեալ Խոր. Բ. 81: